

Nümunəvi peşə standartı
Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi
Müəssisələr  c n nümunəvi təlim standartı

Matros

İngilis dilində adı: Deckhand

N: 8350-2-00193-01

Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Dünya Bankının birgə həyata keçirdiyi “Sosial M dafi nin İnkışafı” layihəsinin “ISCO 88/08-  uyğun t kmill şdirilm ş peşə standartlarının v  əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması” tapşırığı c rçiv sində “GOPA Consultants” v  “SEFT Consulting” tərəfindən hazırlanmışdır.

İSTİFADƏ OLUNAN ANLAYIŞLAR

Bacarıq

Verilmiş iş üzrə vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirmək qabiliyyətidir.

Bacarıq səviyyəsi

Həyata keçirilən fəaliyyətlərin əhatəliliyi və mürəkkəbliyi ilə müəyyən olunur, burada fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi əhatə üzərində üstünlüyə malikdir. Hər bir bacarıq səviyyəsi üzrə müvafiq bilik səviyyəsi tələb olunur. ISCO-da, eləcə də Məşğulluq Təsnifatında aşağıdakı dörd geniş bacarıq səviyyəsi müəyyən edilir:

Birinci bacarıq səviyyəsi

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr sadə və dövri fiziki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini zəruri edir. Bundan əlavə, birinci bacarıq səviyyəsində bir çox peşələr fiziki güc və dözümlülük tələb etdiyi halda, əksəriyyətində sadə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı tələb olunur. Bu bacarıqlara ehtiyac duyulduğu halda belə, onlar işin əsas hissəsini təşkil etmir.

Birinci bacarıq səviyyəsinə daxil olan bəzi peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün ibtidai təhsili və ya əsas təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaq (ISCED üzrə 1-ci səviyyə) tələb oluna bilər. Bəzi işlər üçün isə iş yerlərində qısamüddətli təlimlər tələb oluna bilər.

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr ixtisası olmayan işçi qüvvəsini əhatə edir.

İkinci bacarıq səviyyəsi

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə bütün peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaqla (ISCED üzrə 2-ci səviyyə) əldə olunur. Bəzi peşələrdə ümumi orta təhsilin ikinci mərhələsini bitirmək zəruri hesab olunur (ISCED üzrə 3-cü səviyyə) ki, bura ixtisaslaşmış peşə təhsili və iş yerlərində həyata keçirilən təlim də daxil ola bilər. Müəyyən peşələr ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilk peşə-ixtisas təhsili almağı (ISCED üzrə 4-cü səviyyə) tələb edir. Bəzi hallarda isə iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə ixtisaslı işçilər daxildir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi

Üçüncü bacarıq səviyyəsindəki peşələr, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş praktiki, texniki və metodoloji biliklər tələb edən mürəkkəb texniki və praktiki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini əhatə edir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də inkişaf etmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsil bazasına əsaslanan təhsil müəssisələrində 1-3 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5b səviyyəsi). Azərbaycanda bu bacarıq səviyyəsinə uyğun təhsil adətən orta ixtisas təhsili müəssisələrində (kolleclər) verilir. Bəzi hallarda müvafiq sahə üzrə geniş iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən uzunmüddətli təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr əsasən texniki işçiləri əhatə edir.

Dördüncü bacarıq səviyyəsi

Dördüncü bacarıq səviyyəsinə, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş nəzəri və praktiki biliklər əsasında mürəkkəb problemlərin həlli və qərarların qəbul edilməsini tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi daxildir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də təkmilləşmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ali təhsil müəssisələrində birinci və ya daha yüksək elmi dərəcənin verilməsi ilə yekunlaşan 3-6 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5a səviyyəsi və ya daha yüksək səviyyə). Bu bacarıq səviyyəsi üçün Azərbaycanda adətən bakalavriat və daha yüksək təhsil pillələri uyğun gəlir.

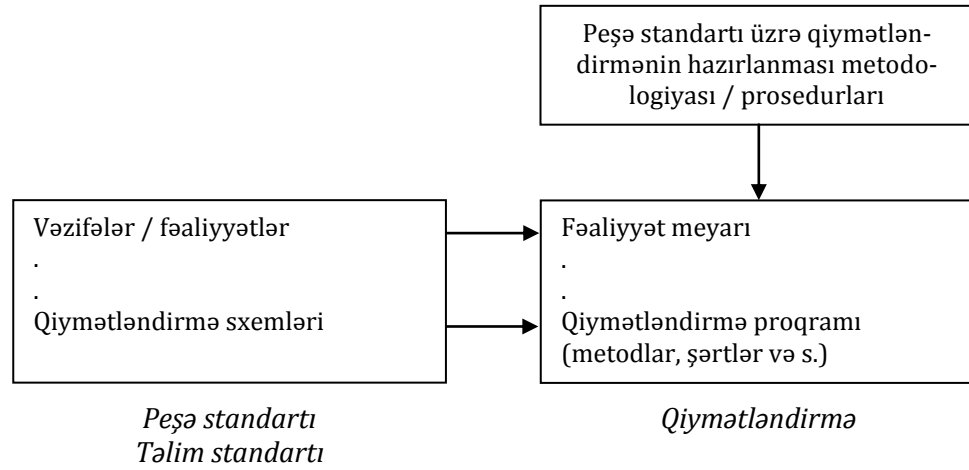
Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə menecerlər, mühəndislər, müəllimlər, həkimlər və s. daxildir ki, bunlar çox vaxt peşəkarlar adlandırılır.

Bilik	Təhsil və ya təcrübə vasitəsilə əldə edilən məlumat və faktlar toplusunu əhatə edir.
Əlavə / ümumi səriştələr	Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün tələb olunan səriştələrə əlavə olaraq, arzuolunan faydalı səriştələri əhatə edir. Buraya əmək fəaliyyətini təkmilləşdirə bilən, bir çox peşələr üçün ümumi olan və gələcəkdə tələb olunacaq səriştələr daxildir. Bunlar işçilərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün əsas kimi çıxış etmir.
Əvvəlki təlimin tanınması	<p>Harada və necə təhsil almasından asılı olmayaraq, qeydə alınmış ixtisaslar və vahid standartlar baxımından insanların əvvəlki təliminin tanınması prosesidir. İnsanlar təhsil müəssisəsində formal təlim keçmələrindən və ya qeyri-formal təlim əldə etmələrindən asılı olmayaraq, öyrənmə prosesini heç vaxt dayandırmırlar.</p> <p>Əvvəlki təlimin qiymətləndirilməsi və tanınması prosesi aşağıdakı kimidir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Şəxsin nə bildiyi və nə bacardığının müəyyənləşdirilməsi; • Şəxsin bilik və bacarıqlarının xüsusi standartlar, səriştələrin qiymətləndirilməsi üzrə əlaqəli meyarlar ilə müqayisə edilməsi; • Bu standartlara münasibətdə təlimin qiymətləndirilməsi; • Şəxsin formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə keçmişdə topladığı bacarıq, bilik və təcrübənin tanınması.
Fəaliyyət	Fərdin vəzifələrinin bir hissəsi olan iş və ya məsuliyyəti əks etdirir. Buna görə də vəzifə bir sıra fəaliyyətlərə bölünür.
Formal təlim	Azərbaycan Respublikasının təhsil və təlim müəssisələrində həyata keçirilir, dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə nəticələnir. Təhsil müəssisələrində formal təlimlər dövlət təhsil standartlarına uyğun olaraq aparılır. Əldə edilən səriştələr testlər vasitəsilə yoxlanılır və dövlət təhsil sənədi verilir.
İnformal təlim	Özünü-təlim yolu ilə bilik və bacarıqlara yiyələnmənin formasıdır. Təhsil və təlim müəssisələrindən kənarında həyata keçirilir və təbii olaraq gündəlik həyatımızda müşahidə olunur. Formal və qeyri-formal təlimdən fərqli olaraq, informal təlim çox vaxt qeyri-ixtiyari baş verir və beləliklə, hətta fərdlərin özləri də səriştələrinin artırılmasında onun rolunu hiss etməyə bilər (məsələn, kütləvi informasiya vasitələrindən, ictimaiyyət arasında gündəlik qarşılıqlı əlaqələrdən və ümumi münasibətlərdən məlumatın əldə edilməsi).

	<p>O, təlimin həyata keçirilməsi sahəsində (xüsusilə) ixtisaslaşmamış hər hansı bir şəxs (yəni ailə üzvləri, digər əlaqəli şəxslər və s.) tərəfindən istiqamətləndirildiyi halda, məqsədli xarakter daşıya bilər. İnfomal təlim ölkə səviyyəsində qəbul edilən diplom və sertifikatların verilməsi ilə nəticələnir.</p>
İş	<p>Fərdin işəgötürən üçün və ya sərbəst məşğulluq şəraitində həyata keçirdiyi vəzifə və ya fəaliyyətlərin toplusudur (ISCO-08 -ə uyğun olaraq).</p>
İşə yanaşma	<p>Müəyyən ideya, obyekt, şəxs və ya vəziyyətə müsbət və ya mənfi münasibəti əks etdirir.</p> <p>Yanaşma fərdin fəaliyyət seçimini, çətinlik, həvəsləndirmə və mükafatlara (hamısı birlikdə stimulyasiya adlanır) cavab reaksiyasını müəyyən edir. Bu baxımdan yanaşma iş üçün xeyli vacibdir.</p> <p>Yanaşmanın 4 əsas komponenti var: (1) Emosional: hiss və həyəcan; (2) İdrak: məntiqlə həyata keçirilən inam və fikirlər; (3) İrədi: fəaliyyət meyilləri; (4) Qiymət: stimullara mənfi və ya müsbət münasibət.</p>
Qeyri-formal təlim	<p>Təhsil sistemi ilə paralel şəkildə aparılır və dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmur. Qeyri-formal təlimlər iş yerlərində və ya formal təlim sistemlərinə yardım üçün yaradılmış təşkilat və ya mərkəzlərdə, dərnlərdə, fərdi məşğələlərdə, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və qruplarında həyata keçirilə bilər.</p>
Qiymətləndirmə metodu	<p>Səriştəni ölçmək üçün üsul və ya alətdir.</p>
Qiymətləndirmə paketi	<p>Fəaliyyət meyarı da daxil olmaqla fərdin səriştələrinin qiymətləndirilməli olduğu müxtəlif qiymətləndirmə metodlarıdır.</p>
Qiymətləndirmə sxemi	<p>Qiymətləndirmə standartlarının vəzifələrini və onların yerinə yetirilmə istiqamətlərini müəyyən edir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədi fərdin müvafiq peşə standartını fəaliyyətlər, vəzifələr və ya tapşırıqlar üzrə həyata keçirə bilməsini müəyyən etməkdir. Sözügedən tapşırıqlar, peşə standartında müəyyən edilən texniki bacarıqları, planlaşdırma və problemləri həll etmə biliklərini, gözlənilməz vəziyyətlərdə hərəkət etmək bacarığını, digər şəxslər ilə işləmək bacarığını və ünsiyyət bacarıqlarını əhatə etməlidir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədlərinə, digər məsələlərlə yanaşı, aşağıdakılar daxildir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • İşəgötürmə; • Karyera yüksəlişi; • Bilik və bacarıqlarda olan boşluqların və təlim ehtiyaclarının müəyyən edilməsi; • İşçi heyətinin qiymətləndirilməsi. <p>Qiymətləndirməni planlaşdırma zamanı onun xarakterik cəhətlərinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır: qiymətləndirmə hansı interval çərçivəsində həyata keçirilməlidir, hansı hədəflər müəyyən edilməlidir, hansı qiymətləndirmə metodları daha məqsədəuyğundur. Qiymətləndirmə sxemi aşağıdakı qiymətləndirmə metodlarından 2 və ya 3-nü əhatə etməlidir: i) Əmək fəaliyyətinin müşahidə edilməsi; ii) İşin nəticəsinin qiymətləndirilməsi; iii) Simulyasiya; iv) Suallar (şifahi və ya yazılı); v) Layihə işi; vi) Portfel əsasında qiymətləndirmə; vii) Dinləmə qiymətləndirilməsi; viii) Fərdi</p>

araşdırmalar; ix) Müştəri qiymətləndirməsi (məsələn, müştəri sorğu formaları), ekspert və şəxsi qiymətləndirmə və s.

Peşə standartı və peşə standartı üzrə qiymətləndirmə arasındakı əlaqə aşağıdakı sxemdə göstərilmişdir.

Məşğulluq təsnifatı (MT)

Ölkədə əmək bazarının inkişafına, beynəlxalq təcrübədə qəbul edilmiş uçot və statistikaya uyğun olaraq ISCO-08 təsnifatından istifadə edilməklə, onun genişləndirilməsi əsasında 2010-cu ildə hazırlanmışdır. Onun strukturu ISCO-08 təsnifatının strukturu ilə eynidir. MT Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin 20 Dekabr 2010-cu il 180 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş və AZT041-2010 nömrəsi ilə dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Peşə

Yüksək oxşarlıq dərəcəsinə malik əsas vəzifə və fəaliyyətlərdən ibarət olan işlərin məcmusudur. Şəxsin hər hansı bir peşə ilə bağlılığı onun hazırda tutduğu vəzifə, əlavə və ya əvvəlki işləri vasitəsi ilə müəyyən olunur.

Peşə standartı

Konkret peşə sahələrində işçilərin yerinə yetirdikləri əmək funksiyalarına qoyulan ümumi tələbləri sistemli şəkildə əks etdirən normativ sənəddir. O, müvafiq səriştələr çərçivəsində işçinin bilik, bacarıq və vərdisləri nəzərə alınmaqla, onun əmək funksiyalarını yerinə yetirməsinə imkan verəcək konkret vəzifə öhdəliklərinin və fəaliyyətlərin siyahısını özündə ehtiva edir. Peşə standartı işdəki rolu təyin etməyə, işçinin fəaliyyətini qiymətləndirməyə, eləcə də, təkmilləşmə, peşə yüksəlişi üçün yollar müəyyən etməyə və hazırlamağa kömək edə bilər.

Peşə standartları ISCO-ya və Məşğulluq təsnifatına uyğun olaraq təsnifatlaşdırılır.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi

Qiymətləndirmə hər hansı bir sahədə səriştənin aşkar edilməsi məqsədilə fərdin fəaliyyətinin aydın şəkildə müəyyən edilmiş standartlar ilə müqayisədə ədalətli və dəqiq şəkildə ölçülməsinə imkan verən prosesdir. İş yerinin qiymətləndirilməsi prosesi iş yeri ilə bağlı gündəlik fəaliyyətin tərkib hissəsini təşkil edir. Qiymətləndirmə zamanı əldə edilən nəticələr fərdlərə öz işlərini necə yerinə yetirdiyini öyrənməyə imkan verir. Bu, biliklərin, bacarıqların, yanaşma və davranışın inkişaf etdirilməsində, beləliklə, səriştənin nümayiş etdirilməsində onlara yardım edir.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi qiymətləndirmə sxemi, fəaliyyət meyarları, qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün zəruri

	<p>qiymətləndirmə metodları və resurslarını əhatə edir.</p>
Peşələrin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCO)	<p>Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) məsul olduğu əsas beynəlxalq təsnifatlardan biri olmaqla, beynəlxalq iqtisadi və sosial təsnifat qrupuna daxildir.</p> <p>ISCO iş prosesində qarşıya qoyulan vəzifə və fəaliyyətlərə müvafiq şəkildə müəyyən edilmiş qruplara uyğun olaraq işlərin təşkilində vasitə rolunu oynayır. Onun əsas vəzifələri aşağıdakıları təmin etməkdən ibarətdir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peşələrə dair statistik və inzibati məlumatların beynəlxalq hesabatını, müqayisəsini və mübadiləsini həyata keçirmək üçün baza rolunu oynamaq; • Peşələrin milli və regional təsnifatlarının hazırlanması üçün model rolunu oynamaq; • Bilavasitə özlərinin milli təsnifatını hazırlamayan ölkələrdə tətbiq oluna biləcək sistem rolunu oynamaq. <p>O, statistik və müştəri yönümlü proqramlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Müştəri yönümlü proqrama iş axtaranların iş yerlərinə yönəldilməsi, ölkələr arasında işçilərin qısa və uzunmüddətli miqrasiyasının idarə edilməsi, peşə təlimi proqramları və təlimatlarının hazırlanması daxildir.</p> <p>ISCO-nun ilk versiyası 1957-ci ildə qəbul edilmiş, daha sonra isə ISCO-68, ISCO-88 və hazırkı ISCO-08 versiyaları hazırlanmışdır.</p>
Səriştə	<p>Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün lazımi səviyyədə bilik, bacarıq, yanaşma və davranışa malik olmaqdır.</p> <p>İş kontekstində istifadə olunan “Səriştə” anlayışı iş yerində tətbiq olunan bacarıqları əks etdirir. Səriştə şəxs nəyi bilir (bilik), nəyi bacarır (bacarıq), nəyi etmək istəyir (yanaşma) və bunu necə edir (davranış) məhfumlarının birləşməsinin nəticəsidir. Beləliklə, səriştə işi yerinə yetirmək üçün lazım olan texniki peşə elementləri, ümumi şəxsi xüsusiyyətlər və istəklərin birləşməsidir.</p> <p>Səriştələr həmçinin işçinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün baza rolunu oynayır.</p>
Təhsilin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCED)	<p>1970-ci illərin əvvəllərində UNESCO tərəfindən həm ayrı-ayrı ölkələrdə, həm də beynəlxalq səviyyədə təhsilə dair statistik məlumatların əldə olunması, toplanması və təqdim olunmasına xidmət edən bir vasitə kimi hazırlanmışdır. ISCED 1975-ci ildə Cenevrədə keçirilən Təhsilə dair Beynəlxalq Konfransda qəbul edilmiş və daha sonra 1978-ci ildə Parisdə keçirilən UNESCO-nun Ümumi Konfransında qüvvəyə minmişdir. Hazırda istifadə edilən təsnifat ISCED 2011-dir.</p>
Təlim standartı	<p>İş yerində vəzifə və fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi üçün zəruri <i>səriştələri</i> (bilik, bacarıq və yanaşmaları, həmçinin əlavə ümumi səriştələri) təsvir edir. Bu səbəbdən, onlar fəaliyyət meyarları hesab edilir və aşağıdakı hallarda istifadə olunur:</p> <ul style="list-style-type: none"> • istehsaldan ayrılmadan peşə təlimlərinin hazırlanması; • istifadəyə yararlı səriştələrin inkişaf etdirilməsi və təmin olunması üçün təlim institutları ilə müəssisələr arasında əlaqə; • peşə təlimləri üçün təhsil standartları və kurikulumların hazırlanması.
Vəzifə	<p>İşin icrası üçün zəruri olan fəaliyyətləri əhatə edir.</p>

MÜNDƏRİCAT

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI	8
A.1. İşə dair xüsusi məlumat	8
A.1.1. Əmək şəraiti	8
A.1.2. İşə qəbul tələbləri	8
A.1.3. Tabeçilik	9
A.1.4. Peşə standartları üçün məsuliyyət və müstəqillik səviyyələri	9
A.1.5. Karyera yüksəlişi və sərbəst məşğulluq imkanları	10
A.2. Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı	10
A.3. Səriştələr haqqında	12
A.4. Qiymətləndirmələr haqqında	12
B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ	13
B.1. Fəaliyyət meyarları	13
B.2. Qiymətləndirmə ilə bağlı resurslar	14
B.3. Qiymətləndirmə metodları	14
B.3.1. Fəaliyyətin qiymətləndirilməsi	14
B.3.2. Yazılı qiymətləndirmə	16
B.4. Nəticələrin qeydə alınması	18
C. MÜƏSSİSƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI	19
C.1. Səriştələrin qısa təsviri	19
C.2. Təlim sxemi	20
C.3. Təlim ilə bağlı xüsusi məlumat	26
C.3.1. Təlimin növləri	26
C.3.2. Təlimin istiqaməti	27
C.3.3. Əvvəlki təlimin tanınması	27
Peşə standartının hazırlanması prosesində iştirak etmiş müəssisə nümayəndələrinin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
ISCO88/08-ə uyğun təkmilləşdirilmiş peşə standartlarının və əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması layihəsi tərəfindən prosesin əlaqələndirilməsində iştirak etmiş şəxslərin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
İstinadlar	Error! Bookmark not defined.

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI

Matros

Peşənin qısa təsviri

Matros müxtəlif gəmi işlərini yerinə yetirir, gəmi gövdəsinin, göyertənin üst qurumlarının, yük anbarlarının və digər gəmi bölmələrinin, ballast və şirin su sistem və çənlərinin, xilasetmə vasitələrinin, yanğına qarşı mübarizə qurğularının texniki istismarı, gəminin verilən istiqamətdə idarə edilməsi, yanalma, eləcə də yükvurmavə yükboşaltma əməliyyatlarını köməkçi səviyyəsində həyata keçirir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	8350 (Matros, göyertə)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	8350 (Deckhand, ship)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Hazırlanma tarixi:	Noyabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	Noyabr, 2017-ci il

A.1. İŞƏ DAİR XÜSUSİ MƏLUMAT

A.1.1. ƏMƏK ŞƏRAİTİ

- İş adətən gəmilərin göyertə, yük anbarları və müxtəlif bölmələrində (otaqlar, otseklər) yerinə yetirilir;
- İş növbəli əsasda bütün günü və ya müəyyən saatları əhatə etməklə açıq məkanda və istənilən hava şəraitində həyata keçirilir;
- İş fiziki güc tələb edir, təhlükəli yerlərdə, eləcə də hündür və sıx ərazilərdə icra olunur;
- Zəruri halda uzunmüddətli ezamiyyətlər mümkündür;
- Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi, Texniki təhlükəsizlik haqqında Qanun, Dənizin gəmilərdən çirkləndirilməsinin qarşısının alınması haqqında 1973-cü il tarixli Beynəlxalq Konvensiya (MARPOL), Dənizdə insan həyatının mühafizəsinə dair 1974-cü il tarixli Beynəlxalq Konvensiya (SOLAS), Təhlükəsizliyin idarə olunması üzrə 1993-cü il tarixli Beynəlxalq Konvensiya (ISM) ilə müəyyən olunur.

A.1.2. İŞƏ QƏBUL TƏLƏBLƏRİ

- Əmək münasibətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi və digər hüquqi-normativ aktlarla tənzimlənir;
- İşə qəbul olunarkən sağlamlıq haqqında tibbi arayış, sonradan vaxtaşırı icbari tibbi müayinədən keçmək haqqında tibbi arayış (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin

qərarı və Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinin müvafiq əmrləri ilə nəzərdə tutulduğu hallarda) təqdim olunur;

- Fiziki güc və dözümlülük tələb olunur.

A.1.3. TABEÇİLİK

Kimə tabedir: Baş matros və ya bosman.

Kim ona tabedir: Yoxdur.

A.1.4. PEŞƏ STANDARTLARI ÜÇÜN MƏSULİYYƏT VƏ MÜSTƏQİLLİK SƏVİYYƏLƏRİ

Səviyyələr	Məsuliyyət, fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi və müstəqillik	Uyğun gələn səviyyə
1	Planlaşdırılmış qaydada birbaşa nəzarət altında işləmək İş təkrarlanan xarakterə malikdir və mürəkkəb olmayan bir neçə funksiyanı əhatə edir	
2	Nəzarət altında işləmək, kiçik səlahiyyətlərə malik olmaq Təcrübə tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi və əlaqələndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq Öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və nəticələri barədə hesabat vermək Digər şəxslərlə əməkdaşlıq etmək və komandada işləmək	☒
3	Əvvəlcədən məlum olan vəzifə və fəaliyyətlər çərçivəsində müstəqil idarəetmə və komandanın idarə edilməsini həyata keçirmək (eyni zamanda həm idarəetmə, həm də istehsal subyekti kimi çıxış etmək) İşə yanaşmasını dəyişən şəraitə uyğunlaşdırmaq və dövri problemlərin həlli zamanı elementar nəzəriyyələrdən istifadə etmək Digər şəxslərin gündəlik işinə nəzarət etmək, əmək fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq və işin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər vermək İşçilərə rəhbərlik etmək Mürəkkəb fəaliyyətləri əlaqələndirmək və yerinə yetirmək. Ümumi təcrübədən istifadə etməklə xüsusi yeni fəaliyyətlər müəyyən etmək	

4	<p>Yeni və çox vaxt yaradıcı metodlar tələb edən məsələlərlə məşğul olmaq. Mürəkkəb məsələlərin həllində geniş təcrübədən istifadə etmək</p> <p>Gözlənilməz dəyişiklik olduğu halda əmək fəaliyyətinə rəhbərlik və nəzarəti həyata keçirmək</p> <p>Özü və başqaları üçün fəaliyyət meyarları hazırlamaq, onları nəzərdən keçirmək və təkmilləşdirmək</p> <p>Gözlənilən və ya gözlənilməz iş rejimi şəraitində qərarların qəbul edilməsinə məsuliyyət daşımaq</p> <p>Fərdlərin və qrupların peşəkar inkişafının idarə olunmasına məsuliyyət daşımaq</p> <p>Fəaliyyətləri müşahidə etmək, qiymətləndirmək, müvafiq hesabatlar hazırlamaq və dəyişikliklər təklif etmək</p>	
---	--	--

A.1.5. KARYERA YÜKSƏLİŞİ VƏ SƏRBƏST MƏŞĞULLUQ İMKANLARI

- Təcrübə qazanmaqla rəhbər vəzifələrə yüksəlmək mümkündür.

A.2. ƏSAS VƏZİFƏLƏRİN (V) VƏ VƏZİFƏLƏR DAXİLİNDƏ FƏALİYYƏTLƏRİN (F) SİYAHISI

- V.1. Fəaliyyətləri müəyyən etmək və planlaşdırmaq:
- F.1.1. Yerinə yetiriləcək tapşırıqların təfərrüatlarını əldə etmək;
- F.1.2. Vəzifələrə aid fəaliyyətləri əməyin mühafizəsi normalarına və təşkilati tələblərə əsasən planlaşdırmaq.
- V.2. Gündəlik fəaliyyətləri yerinə yetirmək:
- F.2.1. Gəmi cədvəlinə müvafiq kapitan körpüsündə hərəkət növbəsi və trapın yanında dayanma növbəsi çəkmək;
- F.2.2. Gəmi işlərində, gövdə hissəsinə texniki xidmət işlərində yardım etmək;
- F.2.3. Lyukların, anbarların açılması və bağlanmasını həyata keçirmək;
- F.2.4. Yük vasitələri və alətlərinin hazırlanması və toplanmasında iştirak etmək.
- V.3. Yanalma əməliyyatı vaxtı gəmi cədvəlinə uyğun olaraq iştirak etmək:
- F.3.1. Yanalma əməliyyatı zamanı sahil matrosları və fəhlələri ilə birlikdə işi təşkil etmək;
- F.3.2. Gəmiləri sahilə yanaşdırıb bağlamaq, gəmini digər gəmiyə bağlamaq üçün lövbər zəncirlərini idarə etmək və ya onları təchiz etmək;
- F.3.3. Sərnişin və ya nəqliyyat vasitəsi üçün nəzərdə tutulan eniş apparelləri, yosun kəsən avadanlığı qaldırmaq və ya endirmək üçün idarəetmə vasitəsini hərəkətə gətirmək və sükan çarxını çevirmək;
- F.3.4. Yanalma quruluşuna aid olan avadanlıqları təhlükəsiz şəkildə və işlək vəziyyətdə saxlamaq.
- V.4. Yükləmə və boşaltma əməliyyatlarını yerinə yetirmək:
- F.4.1. Yük əməliyyatlarına başlamazdan əvvəl mexaniki və hidravlik ötürücülü yük örtüklərinin əməlli bağlanılmasına, boruların sazlığına, axıb yığılan çirkab suların

- quyucuqlarının qəbul setkalarının təmizliyinə və onların qapaqlarının yaxşı bağlı olmasına əmin olmaq;
- F.4.2. Gəmidə yükvurma-yükboşaltma işləri zamanı yük yerlərinin sayının hesabını aparmaq;
- F.4.3. Müvafiq şəxsin (şəxslərin) göstərişi ilə yük əməliyyatı vaxtı yükün yerləşdirilməsinə nəzarət etmək;
- F.4.4. Yükün ayrılmasına nəzarət etmək və lazım gəldikdə yükü saymaq;
- F.4.5. Daşınma zamanı yüklərin təhlükəsiz bağlanması təmin etmək;
- F.4.6. Əl üsulu və ya mexaniki alətlər vasitəsi ilə materialları yerdən, barjalardan və digər qayıqlardan yükləmək və boşaltmaq;
- F.4.7. Yükün anbarlara çatdırılmasına və korlanmış materialların qeydə alınmasına nəzarət etmək;
- F.4.8. Yükləmə və boşaltma əməliyyatları zamanı baş verən gecikmələr barədə kapitanı məlumatlandırmaq.
- V.5. Maşın, alət və avadanlıqlara texniki xidmət göstərmək
- F.5.1. Mövcud əl alətlərini və mexaniki alətləri işin tələblərinə uyğun olaraq seçmək;
- F.5.2. Dəzgahlar, qaldırıcı kranlar və alətlərin istifadəyə yararlı olmasını, təhlükəsizliyini yoxlamaq;
- F.5.3. Maşın və materialları yağlamaq, eləcə də kabellərdə təmirə ehtiyacın olmasını yoxlamaq;
- F.5.4. Yük əməliyyatı vaxtı bimslərin boltlarla yaxşı bağlanılmasına nəzarət etmək;
- F.5.5. Gəmi üzrə ballast tanklarını, şirin su tanklarını, onların ölçmə, hava borularını və yük yerləri ölçmə borularını, eləcə də göyertələrdə klinketlərin əsas ötürücülərini manipulyasiya etmək;
- F.5.6. Qəza-xilasetmə və yanğınla mübarizə sistemlərini və onların avadanlıqlarının texniki istismarını və xilasedici vasitələrin istifadəyə hazır olmasını təmin etmək;
- F.5.7. Kiçik üzən vasitələrə texniki xidmət göstərmək və onları təmir etmək;
- F.5.8. Anbar traplarının texniki vəziyyətinə nəzarət etmək və bütöv nasazlıqlar barədə aidiyyəti şəxsi (şəxsləri) məlumatlandırmaq;
- F.5.9. Alətləri təhlükəsiz yerdə saxlamaq;
- F.5.10. Əl və ya mexaniki fırça alətlərindən istifadə etməklə xilasedici qayıqları, göyertələri və gəmilərin üst konstruksiyalarını rəngləmək;
- F.5.11. Fövqəladə hallar zamanı xilasedici qayıqları endirmək və şəxsi heyətlə təchiz etmək.
- V.6. İş ərazisini təmizləmək:
- F.6.1. Göyertəni və gəmi yerlərini səliqəyə salmaq;
- F.6.2. Şturman və sükan otaqlarının təmiz və qaydada olmasını, siqnal bayraqlarının və nişanlarının, əl lotları, əl duman şeypurunun lazımcına saxlanması və mühafizəsini təmin etmək;
- F.6.3. Gəmi prosedurlarına uyğun olaraq işin nəticəsi barədə məlumat vermək.
- V.7. Gəminin yaşaması uğrunda mübarizə və təhlükəsizlik qaydalarını yerinə yetirmək:
- F.7.1. Gəmidə daxilidavranış qaydalarına, əməyin təhlükəsizliyinə və gigiyenasına, təhlükəsizlik texnikası və yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına, gəmi sanitariyası və ətraf mühitin qorunması tələblərinə əməl etmək;
- F.7.2. Xilasetmə vasitələrindən və yanğına qarşı mübarizə vasitələrindən istifadə etmək;
- F.7.3. Müvafiq prosedur və qaydalara uyğun olaraq istehsalat sanitariyası və ətraf mühitin çirklənmədən qorunması işlərində iştirak etmək;
- F.7.4. Qayıqları endirmək, qaldırmaq və onlarda avar çəkmək;
- F.7.5. Zərərçəkənə ilk tibbi yardım göstərmək.

A.3.SƏRİŞTƏLƏR HAQQINDA

Fərdin "Matros" peşə standartı üzrə vəzifə və fəaliyyətləri həyata keçirməsi üçün zəruri olan əsas sərişتلər "Matros" peşəsi üzrə müvafiq təlim standartında göstərilmişdir (formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə əldə olunan bilik, bacarıq, yanaşma və davranış).

A.4. QİYMƏTLƏNDİRMƏLƏR HAQQINDA

Bu peşədə fərdin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi prosesi "Matros" peşəsi üzrə müvafiq peşə standartının qiymətləndirilməsində öz əksini tapır. Fərdin sistemli qiymətləndirilmələr vasitəsilə qiymətləndirilməsi işəgötürənə müxtəlif məqsədlər (yəni işəgötürmə, karyerada irəli çəkmə, heyətin qiymətləndirilməsi, təlim ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi) baxımından faydalı ola bilər.

B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ

Matros

Qiymətləndirməyə dair qısa məlumat

Matros üçün qiymətləndirmə nümunəsi müxtəlif gəmi işlərinin yerinə yetirilməsi, gəmi gövdəsinin, göyertənin üst qurumlarının, yük anbarlarının və digər gəmi bölmələrinin, ballast və şirin su sistem və çənlərinin, xilasetmə vasitələrinin, yanğına qarşı mübarizə qurğularının texniki istismarı, gəminin verilən istiqamətdə idarə edilməsi, yanalma, eləcə də yükvurma və yükboşaltma əməliyyatlarında köməkçi fəaliyyətini həyata keçirmək üçün tələb olunan bilik və bacarıqları müəyyən edir və qiymətləndirir.

Hazırkı peşə üçün **tövsiyə edilən qiymətləndirmə metodları** aşağıdakılardır: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı testlər. Sözügedən peşə üçün qiymətləndirmə proqramının nümunəsi aşağıda verilmişdir

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	8350 (Matros, göyertə)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	8350 (Deckhand, ship)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Test versiyası:	01
Hazırlanma tarixi:	Noyabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	

B.1. FƏALİYYƏT MEYARLARI

Bu meyarlar peşə standartındakı vəzifə və fəaliyyətlərlə birbaşa əlaqəlidir. Onlar ölçülə bilən formada müəyyən edilməlidir ki, qiymətləndirmə nümunələri hazırlayanlar üçün qiymətləndirmə maddələrinin formalaşdırılması baxımından faydalı olsun. Birinci (V.1) və sonuncu (V.7) vəzifələrə uyğun gələn fəaliyyət meyarları ilə bağlı nümunə aşağıda göstərilmişdir.

Fəaliyyət meyarı nümunəsi:

- V.1. Fəaliyyətləri müəyyən etmək və planlaşdırmaq:
  - F.1.1. Yerinə yetiriləcək tapşırıqların təfərrüatlarını əldə etmək;
  - F.1.2. Vəzifələrə aid fəaliyyətləri əməyin mühafizəsi normalarına və təşkilati tələblərə əsasən planlaşdırmaq.
- V.2. Gəminin yaşaması uğrunda mübarizə və təhlükəsizlik qaydalarını yerinə yetirmək:
  - F.2.1. Gəmidə daxilidavranış qaydalarına, əməyin təhlükəsizliyinə və gigiyenasına, təhlükəsizlik texnikası və yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına, gəmi sanitariyası və ətraf mühitin qorunması tələblərinə əməl etmək;
  - F.2.2. Xilasetmə vasitələrindən və yanğına qarşı mübarizə vasitələrindən istifadə etmək;

- F.2.3. Müvafiq prosedur və qaydalara uyğun olaraq istehsalat sanitariyası və ətraf mühitin çirklənmədən qorunması işlərində iştirak etmək;
- F.2.4. Qayıqları endirmək, qaldırmaq və onlarda avar çəkmək;
- F.2.5. Zərərçəkənə ilk tibbi yardım göstərmək.

B.2. QIYMƏTLƏNDİRMƏ İLƏ BAĞLI RESURSLAR

- a) Material və komponentlər: vacib deyil.
- b) Alət və avadanlıqlar: Qiymətləndirmə tam təchizatlı gəmidə keçirilməlidir.
- c) İstehlak malları: Təmizlik üçün kimyəvi məhlullar.

B.3. QIYMƏTLƏNDİRMƏ METODLARI

Fərdin sərəştəsini qiymətləndirmək məqsədilə aşağıdakı iki metoddan istifadə olunur: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı test

B.3.1. FƏALİYYƏTİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

İcra müddəti: 2 saat
İşlərin sayı: 4

İşlərin icrasını qiymətləndirmək üçün meyarlar işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Əhatə olunan sahələr:

- 10% Fəaliyyətləri müəyyən etmək və planlaşdırmaq:
  - Yerinə yetiriləcək tapşırıqların təfərrüatlarını əldə etmək;
  - Vəzifələrə aid fəaliyyətləri əməyin mühafizəsi normalarına və təşkilati tələblərə əsasən planlaşdırmaq.
- İşin yerinə yetirilməsi üçün idarəetmə ilə bağlı tələbləri əldə etmək.
- 30% Gündəlik fəaliyyətləri yerinə yetirmək:
  - Gəmi cədvəlinə müvafiq kapitan körpüsündə hərəkət növbəsi və trapın yanında dayanma növbəsi çəkmək;
  - Gəmi işlərində, gövdə hissəsinə texniki xidmət işlərində yardım etmək;
  - Lyukların, anbarların açılması və bağlanmasını həyata keçirmək;
  - Yük vasitələri və alətlərinin hazırlanması və toplanmasında iştirak etmək..
- 20% Yanalma əməliyyatı vaxtı gəmi cədvəlinə uyğun olaraq iştirak etmək:
  - Yanalma əməliyyatı zamanı sahil matrosları və fəhlələri ilə birlikdə işi təşkil etmək;
  - Gəmiləri sahilə yanaşdırıb bağlamaq, gəmini digər gəmiyə bağlamaq üçün lövbər zəncirlərini idarə etmək və ya onları təchiz etmək;
  - Sərnişin və ya nəqliyyat vasitəsi üçün nəzərdə tutulan eniş apparelləri, yosun kəsən avadanlığı qaldırmaq və ya endirmək üçün idarəetmə vasitəsini hərəkətə gətirmək və sükan çarxını çevirmək;
  - Yanalma quruluşuna aid olan avadanlıqları təhlükəsiz şəkildə və işlək vəziyyətdə saxlamaq.
- 20% Yükləmə və boşaltma əməliyyatlarını yerinə yetirmək:
  - Yük əməliyyatlarına başlamazdan əvvəl mexaniki və hidravlik ötürücülü yük örtüklərinin

əməlli bağlanılmasına, boruların sazlığına, axıb yığılan çirkab suların quyucuqlarının qəbul setkalarının təmizliyinə və onların qapaqlarının yaxşı bağlı olmasına əmin olmaq;
Gəmidə yükvurma-yükboşaltma işləri zamanı yük yerlərinin sayının hesabını aparmaq;
Müvafiq şəxsin (şəxslərin) göstərişi ilə yük əməliyyatı vaxtı yükün yerləşdirilməsinə nəzarət etmək;
Yükün ayrılmasına nəzarət etmək və lazım gəldikdə yükü saymaq;
Daşınma zamanı yüklərin təhlükəsiz bağlanmasını təmin etmək;
Əl üsulu və ya mexaniki alətlər vasitəsi ilə materialları yerdən, barjalardan və digər qayıqlardan yükləmək və boşaltmaq;
Yükün anbarlara çatdırılmasına və korlanmış materialların qeydə alınmasına nəzarət etmək;
Yükləmə və boşaltma əməliyyatları zamanı baş verən gecikmələr barədə kapitanı məlumatlandırmaq.

- 10% Maşın, alət və avadanlıqlara texniki xidmət göstərmək;
Mövcud əl alətlərini və mexaniki alətləri işin tələblərinə uyğun olaraq seçmək;
Dəzgahlar, qaldırıcı kranlar və alətlərin istifadəyə yararlı olmasını, təhlükəsizliyini yoxlamaq;
Maşın və materialları yağlamaq, eləcə də kabellərdə təmirə ehtiyacın olmasını yoxlamaq;
Yük əməliyyatı vaxtı bimslərin boltlarla yaxşı bağlanılmasına nəzarət etmək;
Gəmi üzrə ballast tanklarını, şirin su tanklarını, onların ölçmə, hava borularını və yük yerləri ölçmə borularını, eləcə də göyörtələrdə klinketlərin əsas ötürücülərini manipulyasiya etmək;
Qəza-xilasetmə və yanğınlı mübarizə sistemlərini və onların avadanlıqlarının texniki istismarını və xilasedici vasitələrin istifadəyə hazır olmasını təmin etmək;
Kiçik üzən vasitələrə texniki xidmət göstərmək və onları təmir etmək;
Anbar trapezlərinin texniki vəziyyətinə nəzarət etmək və bütöv nasazlıqlar barədə aidiyyəti şəxsi (şəxsləri) məlumatlandırmaq;
Alətləri təhlükəsiz yerdə saxlamaq;
Əl və ya mexaniki fırça alətlərindən istifadə etməklə xilasedici qayıqları, göyörtələri və gəmilərin üst konstruksiyalarını rəngləmək;
Fövqəladə hallar zamanı xilasedici qayıqları endirmək və şəxsi heyətlə təchiz etmək.
- 10% İş ərazisini təmizləmək:
Göyörtəni və gəmi yerlərini səliqəyə salmaq;
Şturman və sükan otaqlarının təmiz və qaydada olmasını, signal bayraqlarının və nişanlarının, əl lotları, əl duman şeypurununun lazımınca saxlanması və mühafizəsini təmin etmək;
Gəmi prosedurlarına uyğun olaraq işin nəticəsi barədə məlumat vermək.

İş nümunəsi 1: Qaldırıcı mexanizmi işə salmaq.

Maksimum müddət: 30 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər:

- Qaldırıcı mexanizm istifadədən əvvəl yoxlanılmalı və əməliyyat üçün hazırlanmalı.
- Nasaz qaldırıcı mexanizm standart iş prosedurları və tələblərinə əsasən müəyyən edilməli, ayrılmalı və hesabat verilməli.
- Yüklər iş prosedurları və tələblərinə əsasən təhlükəsiz şəkildə əlavə edilməli və qaldırılmalı.

İş nümunəsi 2: Yüksəkdə və gəminin yuxarı tərəfində tapşırıqların yerinə yetirilməsi.

Maksimum müddət: 30 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər:

- a. Gəmi limanı təcrübələrinə və qəbul edilmiş standartlara əsasən sahə və avadanlıqlar yüksəkdə işləmək üçün hazırlanmalı.
- b. Yüksəkdə və ya sahənin yuxarısında işləyərkən tələb olunan ehtiyat tədbirləri görülməli.
- c. Gəmi limanı təcrübələrinə və qəbul edilmiş standartlara əsasən stullardan, möhkəmləndirilmiş təhlükəsizlik kəmərlərindən və müvafiq təhlükəsizlik avadanlığından istifadə olunmalı.
- d. Yüksəkdə işləyərkən istifadə olunan avadanlıq düzgün şəkildə möhkəmləndirilməli və saxlanılmalıdır.

İş nümunəsi 3: Möhkəmləndirmə və təhlükəsizlik əşyaları.

Maksimum müddət: 30 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər:

- a. Gəmi limanı təcrübələrinə və qəbul edilmiş standartlara əsasən, möhkəmləndirmə avadanlığı yoxlanılmalı və möhkəmləndirilməlidir.
- b. Gəmi limanı təcrübələrinə və qəbul edilmiş standartlara əsasən, nasaz vəziyyətdə olan möhkəmləndirmə avadanlığı müəyyən edilməli və ayrı qoyulmalı, bu barədə məlumat verilməli və müvafiq texniki xidmət göstərilməlidir.
- c. Gəmi limanı təcrübələrinə və qəbul edilmiş standartlara əsasən, istifadə olunacaq müvafiqəşyalar möhkəmləndirilməli və mühafizə olunmalıdır.
- d. Onları möhkəmləndirən zaman gəminin boşaldılan əşyalar üzərində hərəkətinin təsirinə xüsusi diqqət ayrılmalıdır.
- e. Möhkəmləndirmə avadanlığı istifadədən sonra düzgün şəkildə saxlanılmalıdır.

İş nümunəsi 4: Möhkəmləndirmə və təhlükəsizlik əşyaları.

Maksimum müddət: 30 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər:

- a. Gəmi limanı təcrübələrinə və qəbul edilmiş standartlara əsasən, möhkəmləndirmə avadanlığı yoxlanılmalı və möhkəmləndirilməlidir.
- b. Gəmi limanı təcrübələrinə və qəbul edilmiş standartlara əsasən, nasaz vəziyyətdə olan möhkəmləndirmə avadanlığı müəyyən edilməli və ayrı qoyulmalı, bu barədə məlumat verilməli və müvafiq texniki xidmət göstərilməlidir.
- c. Gəmi limanı təcrübələrinə və qəbul edilmiş standartlara əsasən, istifadə olunacaq müvafiqəşyalar möhkəmləndirilməli və mühafizə olunmalıdır.
- d. Onları möhkəmləndirən zaman gəminin boşaldılan əşyalar üzərində hərəkətinin təsirinə xüsusi diqqət ayrılmalıdır.
- e. Möhkəmləndirmə avadanlığı istifadədən sonra düzgün şəkildə saxlanılmalıdır.

B.3.2. YAZILI QIYMƏTLƏNDİRMƏ

İcra müddəti: 22 dəqiqə.

Sualların sayı: 22.

Yazılı qiymətləndirməni keçmək üçün tələb olunan düzgün cavabların sayı işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Təvsiyə olunan nisbət: 70%.

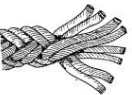
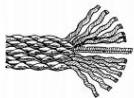

Əhatə olunan vəzifələr:

20%	Gündəlik fəaliyyətləri yerinə yetirmək
30%	Yükləmə və boşaltma əməliyyatlarını yerinə yetirmək
30%	Maşın, alət və avadanlıqlarına texniki xidmət göstərmək
20%	İş ərazisini təmizləmək

Sual nümunələri:

1. Gəmini tərk etməzdən əvvəl, vaxtınız qalarsa, siz konteynerdə nə götürərdiniz?
2. Sahilyanı və Dənizdə Həyat Təhlükəsizliyi qoruyucu jiletləri arasındakı fərq nədən ibarətdir?
3. Xilasedici körpüyə qalxdıqdan sonra dərhal görülməli on tədbiri sadalayın.
4. Sizin FHGTS-ın xidmətə yararlı olduğunu necə bilərdiniz?
5. Gecə vaxtı paraşütün qəza işıq siqnalının görünə bilən məsafəsi nə qədərdir?
6. Gecə vaxtı əldə tutulan qırmızı yanma raketinin görünə bilən məsafəsi nə qədərdir?
7. Narıncı tüstü yanma raketinin əsas məqsədi nədən ibarətdir?
8. Hipotermiyanın əlamətlərini sadalayın.
9. Xilasedici körpüdə hipotermiya qurbanını necə müalicə edərdiniz?
10. Əgər yanma raketiniz olmasa, siz təyyarənin diqqətini necə cəlb edə bilərdiniz?
11. Yanğın üçbucağının üç komponentinin adını çəkin.
12. Yanğın dördbucağının dördüncü komponenti hansıdır?
13. A Sınıfı yanğında hansı materiallar yanır?
14. B Sınıfı yanğında hansı materiallar yanır?
15. E sınıfı yanğını nə üçün digər siniflərdən fərqlənir?
16. Köpüklü yanğınsöndürən nə rəngdə olur?
17. Quru kimyəvi yanğınsöndürən nə rəngdə olur?
18. Xidmətə yararlılığını yoxlamaq üçün iki su yanğınsöndürəninin adını çəkin.
19. İstifadə zamanı quru kimyəvi yanğınsöndürənin istifadəyə yararsız olmasına nə səbəb ola bilər?
20. CO₂ yanğınsöndürənlərindən istifadə edərkən iki təhlükənin hansılar olduğunu göstərin.
21. Kommersiya gəmilərinin bortunda LPG qaz sistemləri:
  - a) Onu kim quraşdırır bilər?
  - b) Silindrlər harada yerləşdirilməlidir?
  - c) Hansı havalanma tələbləri tətbiq olunur?
  - d) Silindrlər hansı müddətdən bir sınaqdan keçirilməlidir?
22. Aşağıda göstərilən bağlanma növlərinin adlarını çəkin.

B.4. NƏTİCƏLƏRİN QEYDƏ ALINMASI

Hər bir iştirakçı üçün fərdi hesabatlar hazırlanmalı və fəaliyyətin qiymətləndirilməsi, eləcə də yazılı qiymətləndirmə üzrə toplanan balların hesabatı onlara təqdim edilməlidir. Qiymətləndirmə bir nəfər üçün bir dəfədən artıq istifadə edildiyi təqdirdə hesabatda qiymətləndirmədən əvvəlki və sonrakı ballar arasındakı faiz dəyişikliyi də əks olunmalıdır.

“Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin hazırlanması prosedurları” adlı sənəddə qiymətləndirmə üzrə geniş nəzəri və praktiki məlumatlar verilmişdir.

C. MÜƏSSİSƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI

Matros

Təlim standartına dair qısa məlumat

Hazırkı təlim standartı dəniz nəqliyyatı ilə məşğul olan müəssisələr, təlim mərkəzləri və təlim iştirakçıları üçün hazırlanmışdır və matros üçün tələb olunan sərişteləri əks etdirir. İşlə bağlı səriştənin nümayiş etdirilməsi üçün tələb olunan bilik və bacarıqların əldə edilməsinə xidmət edən təlim proqramları, kurikulumlar və təlim materiallarının hazırlanmasında bu standartdan təlimat kimi istifadə etmək olar. Bu standart əsasında hazırlanmış təlim matros kimi əsas səriştelərə malik olan, mövcud bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirmək, geniş profilə malik olmaq, yaxud işdə məhsuldarlığını artırmaq istəyən şəxslər üçün də uyğun ola bilər.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) (bu təlimin müvafiq olduğu) peşənin kodu:	8350 (Matros, göyertə)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	8350 (Deckhand, ship)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Milli İxtisas Çərçivəsi ilə əlaqə:	
ISCED-də kodu:	
Hazırlanma tarixi:	Noyabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	Noyabr, 2017-ci il

C.1. SƏRİŞTƏLƏRİN QISA TƏSVİRİ

Bilik:	<ul style="list-style-type: none"> Gəmilərin növləri və konstruksiyaları; Siqnal işarələri; Göyertə texniki prosedurları və əllə və ya mexanik surətdə idarə edilən bot və motobotlar; Gəmi göyertə mexanizmləri və onların texniki istismarı; Gəmi sürücülüyünün əsasları; Dəniz donanması gəmilərində xidmət nizamnaməsi və gəmi xidmətləri; İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları; SƏTƏM (Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Ətraf Mühitin Mühafizəsi) qaydaları; Dəniz nəqliyyatında yükdaşımının təşkili prinsipləri; Dənizçilik terminologiyası; Fərdi və kollektiv mühafizə (xilasətmə) vasitələri və onların tətbiqi; Materialların saxlanması və tullantıların ekoloji cəhətdən təmiz idarə olunması metodları; Xilasətmə işləri ilə əlaqədar prosedurlar; Təhlükəsizlik avadanlıqlarının konstruksiyası və vəzifələri;
---------------	--

- Əl və mexaniki alət və dəzgahların növləri, xüsusiyyətləri, düzgün istifadəsi və saxlanması qaydaları;
- İş yeri və avadanlıqların təhlükəsizliyi ilə əlaqədar tələblər;
- Təmir prosedurları;
- Xarici dil (Ərəb, çin, ingilis, fransız, rus və ya ispan dillərindən ən azı biri).

Bacarıq:	<ul style="list-style-type: none"> • İş prosesinin analiz edilməsi, öz işinin cari və yekun nəticələrinə nəzarət, onun qiymətləndirilməsi; • Gəmi heyətinin tərkibində işləməklə iş yoldaşları ilə, rəhbərliklə və gəmiyə gələn adamlarla münasib ünsiyyətin saxlanması; • Göyertə texniki və xilasetmə vasitələrinin, əllə və mexaniki surətdə hərəkətə gətirilən botların və motobotların idarə edilməsi; • Lot xətlərinin ayrılması və mal lotu ilə dərindənliyin ölçülməsi; • İşıq və bayraq siqnalları vasitəsi ilə məlumatların qəbulu və verilməsi; • Rəngsaz, takelaj və yelkən işləri; • Müxtəlif vəziyyətlərdə gəmilərin təhlükəsiz və möhkəm bağlanması; • Qlobal naviqasiya sistemi (GPS), kompas, hidrolokasiya, exo və radio vasitəsi ilə ölçmələrin aparılması; • Gövdə hissəsi üzrə dülgərlik işləri; • Gövdə hissəsinin bütün texniki vasitələrinin idarə edilməsi; • İlk tibbi yardımın göstərilməsinin təmin olunması, radio vasitəsi ilə verilmiş ilk tibbi məsləhətlərin tətbiq edilməsi və gəminin davamlılığı uğrunda mübarizə bacarığı; • Qəza -xilasetmə və yanğınlı mübarizə sistemlərinin və onların avadanlıqlarının texniki istismarı; • Xilasedici qayığın idarə edilməsi, eləcə də kəskin şəraitdə avarlı qayıqların istismarı.
----------	---

Yanaşma:	<ul style="list-style-type: none"> • Dəqiq cədvəllərə əsasən məsuliyyətli və etibarlı iş; • Şifahi və yazılı təlimatları başa düşmək və onlara riayət etmək; • İş saatlarında çeviklik; • Texniki (gəmi sürücülüyü, gəmiqayıрма və gəmiçilik) sahə üzrə yeniliklər barədə məlumatlı olmaq və müvafiq olduğu halda yeni üsulları iş prosesində tətbiq etmək.
----------	--

Əlavə / ümumi səriştələr:	<ul style="list-style-type: none"> • Peşə tapşırıqlarının effektiv surətdə yerinə yetirilməsi məqsədilə daima informasiya axtarışında olmaq.
---------------------------	---

C.2. TƏLİM SXEMİ

Müvafiq təlim kursunu uğurla başa vuran “ Matros ” aşağıdakıları etməyi bacaracaqdır / biləcəkdir:

Bölmə 1: Qrup halında effektiv şəkildə işləmək

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	İşin effektivliyini təmin etmək məqsədilə həmkarlar ilə bölüşdürülməli olan informasiyanı sadalamaq və bunu etməyin əhəmiyyətini izah etmək;
Nəticə 2	Həmkarların sorğularına operativ şəkildə cavab verməyin əhəmiyyətini izah etmək və müvafiq sorğuların edildiyi, lazımı tədbirlərin görüldüyü halları və

sorğulara cavab verilmədiyi təqdirdə baş verə biləcək mümkün nəticələri təsvir etmək:

- İnformasiya
- Fiziki yardım
- Məsləhət

Bölmə 2: Gəmilərə sahilə bağlamaq və təhlükəsizliyini təmin etmək

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Ümumi istifadə edilən lövbərlər, onların hissələrini, bucurğad və digər müvafiq avadanlıqları sadalamaq;
- Nəticə 2 Fərdi mühafizə vasitələrindən düzgün istifadə daxil olmaqla təhlükəsiz şəkildə necə lövbər salınmalı olduğunu göstərmək;
- Nəticə 3 Lövbərin salınması ilə bağlı qəza prosedurlarını, o cümlədən sərt ucluğun sürüşdürülməsi və lövbərin çıxarılması proseslərini təsvir etmək
- Nəticə 4 Gəminin sahilə bağlanması ilə bağlı avadanlıqları sadalamaq və onların istifadə qaydalarını təsvir etmək, o cümlədən:
- Lövbər kanatları – əsas kanat, bərk kanat, qaytarıcı yay, orta kanat;
  - Qaldırıcı kanatlar;
  - Aparıcı tros;
  - İpləri idarə edən halqalar və trosun bərkidilməsi üçün dirəklər;
  - Bucurğadlar;
  - Çarxlar;
- Nəticə 5 Aşağıdakılar ilə bağlı gəmilərin sahilə təhlükəsiz şəkildə bağlanması prosedurlarını nümayiş etdirmək.
- Buy;
  - Tək uclu lövbər;
  - Digər gəmilər ilə yanaşı qoyulan lövbər;
  - Sürüşkən məftillər;
  - Sahil boyu bükülmə və y Ehtiyat bərkitmə
  - Yedək qayığı;
  - Yükləmə qayığı;
  - Yangın məftilləri;
  - Fende;
- Gəmini təhlükəsiz şəkildə və texniki prosedur qaydalarına uyğun olaraq necə sahilə bərkidilməli olduğunu nümayiş etdirmək.

Bölmə 3: Dəniz ilə bağlı xidmətləri yerinə yetirmək

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Gəminin mövqeyinin və nəzərdə tutulan kursun xəritədə necə əks edilməsini göstərmək;
- Nəticə 2 Gəminin mövqeyinin qiymətləndirilməsini aşağıdakı vasitələr ilə təmin edilən məlumatları izah etmək:
- Qlobal Yerləşmə Sistemi (GPS);
  - Radar;
  - Radio İstiqamət Müəyyənədi (RDF);
  - Avtomatik Müəyyən etmə Sistemi (AIS);
  - Elektron Xəritə Göstəricisi və İnformasiya Sistemi (ECDIS);

- Nəticə 3
- Dərinlik ölçən cihaz.
- Aşağıdakılardan istifadə etməklə gəminin mövqeyinin necə müəyyən edildiyini nümayiş etdirmək:
- Qlobal Yerləşmə Sistemi (GPS);
  - Kompas;
  - Hidro-lokasiya exosu;
  - Radio.
- Nəticə 4
- Əsas təbii terminləri sadalamaq və onların mənasını izah etmək. o cümlədən:
- Liman;
  - Sağ bort;
  - Gəminin burnu / uc hissəsi;
  - Gəminin arxa hissəsi / quyruq;
  - Gəminin orta hissəsi;
  - Ümumi uzunluq;
  - Gəminin eni;
  - Gəminin suya oturma dərəcəsi;
  - Gəminin su üzərində qalan hissəsi.
- Nəticə 5
- Gəminin əsas struktur xüsusiyyətlərini, onların yerini və məqsədini sadalamaq:
- Əsas / hava göyertəsi;
  - Artırma göyertəsi;
  - Artırmalar;
  - Göyertələr;
  - Dəstək və lyuklar;
  - Saxlanc hissələr;
  - Çənlər;
  - Körpü / sükan otağı;
  - Mühərrik bölməsi / otağı və digər maşın məkanları;
  - Üst strukturlar.
- Nəticə 6
- Ümumi tarazlıq terminlərini sadalamaq və aşağıdakıları təsvir etmək:
- Gəminin suyun üzərində dayanmasına təsir edən amillər;
  - Müvafiq yük səviyyəsi qeydlərinin müəyyən edilməsi və oxunması prosesi;
  - Hərəkətin gəminin tarazlığına necə təsir etməsi;
  - Bort üzrə gəminin tarazlığına dair informasiyanın məqsədi.
- Nəticə 7
- Həm bayraq, həm də işıq siqnallarından istifadə etməklə ən az üç kommunikasiyanın necə göndərildiyini və qəbul edildiyini nümayiş etdirmək;
- Nəticə 8
- Vaxta növbəsinin əsas məqsədini qeyd etmək, baş verə biləcək qeyri-adi hadisələri sadalamaq və növbədə olan zaman baş verən bu hadisələr barədə məlumatın verilməsi prosedurunu təsvir etmək.

Bölmə 4: Yükləri yükləmək, saxlamaq və boşaltmaq

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1
- Aşağıdakılara əmin olmaq məqsədilə yükləmə prosesindən əvvəl aparılmalı olan yoxlamaları sadalamaq:
- Mexaniki və hidravlik ötürücülərə malik yük örtüklərinin lazımı qaydada bərkidilməsi;

	<ul style="list-style-type: none"> • Turbalar zədələnməmişdir; • Toplanmış tullantı suların qəbuledici bölməsi təmizdir; • Qapılar lazımı şəkildə kilidlənmişdir.
Nəticə 2	Müvafiq alət və avadanlıqlardan istifadə etməklə aşağıdakı vəziyyətlərdən həm əl ilə, həm də mexaniki vasitələr ilə yükün necə yükləndiyini və boşaldığını nümayiş etdirmək: <ul style="list-style-type: none"> • Yerdən; • Barjlardan; • Digər gəmilərdən.
Nəticə 3	Verilmiş vaxt çərçivəsində təlimatlara uyğun olaraq gəmilərdə yükün daşınmaya hazır olması məqsədilə təhlükəsiz və effektiv şəkildə necə bərkidilməli və saxlanılmalı olduğunu göstərmək;
Nəticə 4	Yüklənən və ya boşaldılan yükün yoxlanılması prosesini izah etmək və qüsurlu materiallar ilə necə davranmalı olduğunu təsvir etmək
Nəticə 5	Yükün yüklənməsi / boşaldılması və saxlanması ilə bağlı məlumatların qeydə alınması prosesini təsvir etmək və onların dəqiq və tələb olunan formatda təqdim edilməsinin əhəmiyyətini izah etmək

Bölmə 5: Texniki alət və avadanlıqları təhlükəsiz və effektiv şəkildə yoxlamaq və onlara texniki xidmət göstərmək

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	Müvafiq fərdi mühafizə vasitələrindən istifadə etməklə gəminin sağlamlıq və təhlükəsizlik prosedurlarına uyğun olaraq maşın və avadanlıqların istismara yararlığının necə qiymətləndirildiyini və təlimə ehtiyac duyulan hissələr barədə aidiyyəti şəxsə (şəxslərə) məlumatın necə verildiyini nümayiş etdirmək, o cümlədən: <ul style="list-style-type: none"> • Qaldırıcı kran və alətlər; • Kabellər; • Ballast çənləri; • İçməli su çənləri və ölçmə turbaları; • Hava turbaları; • Yastı klapanların əsas ötürücüləri; • Yangından mühafizə sistem və avadanlıqları; • Xilasetmə avadanlıqları; • Nərdivanlar.
----------	--

Bölmə 6: Təmizlik işləri həyata keçirmək

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	Gəminin müxtəlif hissələrinin təmizlənməsi üçün istifadə edilən avadanlıq və materialları təsvir etmək və onların təhlükəsiz şəkildə necə saxlanılmalı olduğunu təsvir etmək;
Nəticə 2	Müvafiq avadanlıq və materiallardan istifadə etməklə tələb olunan standartlara uyğun olaraq göyərtənin necə təmizlənməsini, prosedur qaydaları əsasında tullantıların necə atılmasını və təmizlik işləri ilə bağlı qeydlərin dəqiq şəkildə aparılmasını nümayiş etdirmək;
Nəticə 3	Signal bayraqlarının, işarələrin, təlimatlar toplusunun, əl ilə işləyən lotların və duman şeypurlarının saz vəziyyətdə olmasını və təhlükəsiz şəkildə saxlanılmasını təmin edən prosesi təsvir etmək

Bölmə 7: Fövqəladə hallar zamanı müvafiq prosedurları yerinə yetirmək

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Gəmidə mövcud olan yanğından mühafizə vasitələrini və onların yerini sadalamaq, o cümlədən:
- Daşınan yanğın-söndürən cihazlar;
  - Böyük / daşınmaz yanğın-söndürən cihazlar;
  - Fərdi mühafizə vasitələri;
  - Nəfəs-alma aparatları.
- Nəticə 2 Müxtəlif yanğın növləri üçün müvafiq olan yanğın-söndürmə cihazlarını, o cümlədən istifadə üçün daha münasib olan ucluq və şlanq növlərini təsvir etmək;
- Nəticə 3 Gəminin göyertəsində baş verən yanğının söndürülməsi üçün həyata keçirilməli olan prosedurları təsvir etmək, toplanma məntəqələrini sadalamaq və fövqəladə hallar zamanı qaydalara riayət etməyin əhəmiyyətini izah etmək;
- Nəticə 4 Fövqəladə hallar zamanı gəmilərin boşaldılması ilə bağlı təxirəsalınmaz prosesi təsvir etmək, o cümlədən:
- Xilas-edici gəmilərin nə zaman və necə endirilməsi;
  - Evakuasiya prosedurları və onların səlis şəkildə həyata keçirilməsi üçün matrosun vəzifələri;
  - Fövqəladə hallar zamanı korlana bilən xilasedici vasitələr

Yuxarıdakı sahələr üzrə təlim keçmiş şəxs aşağıdakı vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirə bilər:

Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı¹

- V.1. Fəaliyyətləri müəyyən etmək və planlaşdırmaq:
- F.1.1. Yerinə yetiriləcək tapşırıqların təfərrüatlarını əldə etmək;
- F.1.2. Vəzifələrə aid fəaliyyətləri əməyin mühafizəsi normalarına və təşkilati tələblərə əsasən planlaşdırmaq.
- V.2. Gündəlik fəaliyyətləri yerinə yetirmək:
- F.2.1. Gəmi cədvəlinə müvafiq kapitan körpüsündə hərəkət növbəsi və trapın yanında dayanma növbəsi çəkmək;
- F.2.2. Gəmi işlərində, gövdə hissəsinə texniki xidmət işlərində yardım etmək;
- F.2.3. Lyukların, anbarların açılması və bağlanması həyata keçirmək;
- F.2.4. Yük vasitələri və alətlərinin hazırlanması və toplanmasında iştirak etmək.
- V.3. Yanalma əməliyyatı vaxtı gəmi cədvəlinə uyğun olaraq iştirak etmək:
- F.3.1. Yanalma əməliyyatı zamanı sahil matrosları və fəhlələri ilə birlikdə işi təşkil etmək;
- F.3.2. Gəmiləri sahilə yanaşdırıb bağlamaq, gəmini digər gəmiyə bağlamaq üçün lövbər zəncirlərini idarə etmək və ya onları təchiz etmək;
- F.3.3. Sərnişin və ya nəqliyyat vasitəsi üçün nəzərdə tutulan eniş apparelləri, yosun kəsən avadanlığı qaldırmaq və ya endirmək üçün idarəetmə vasitəsini hərəkətə gətirmək və sükan çarxını çevirmək;

---

¹Müvafiq sahə üçün olan peşə standartındakı ilə eynidir.

- F.3.4. Yanalma quruluşuna aid olan avadanlıqları təhlükəsiz şəkildə və işlək vəziyyətdə saxlamaq.
- V.4. Yükləmə və boşaltma əməliyyatlarını yerinə yetirmək:
- F.4.1. Yük əməliyyatlarına başlamazdan əvvəl mexaniki və hidravlik ötürücülü yük örtüklərinin əməlli bağlanılmasına, boruların sazlığına, axıb yığılan çirkab suların quyucuqlarının qəbul setkalarının təmizliyinə və onların qapaqlarının yaxşı bağlı olmasına əmin olmaq;
- F.4.2. Gəmidə yükürmə-yükboşaltma işləri zamanı yük yerlərinin sayının hesabını aparmaq;
- F.4.3. Müvafiq şəxsin (şəxslərin) göstərişi ilə yük əməliyyatı vaxtı yükün yerləşdirilməsinə nəzarət etmək;
- F.4.4. Yükün ayrılmasına nəzarət etmək və lazım gəldikdə yükü saymaq;
- F.4.5. Daşınma zamanı yüklərin təhlükəsiz bağlanmasını təmin etmək;
- F.4.6. Əl üsulu və ya mexaniki alətlər vasitəsi ilə materialları yerdən, barjalardan və digər qayıqlardan yükləmək və boşaltmaq;
- F.4.7. Yükün anbarlara çatdırılmasına və korlanmış materialların qeydə alınmasına nəzarət etmək;
- F.4.8. Yükləmə və boşaltma əməliyyatları zamanı baş verən gecikmələr barədə kapitanı məlumatlandırmaq.
- V.5. Maşın, alət və avadanlıqlara texniki xidmət göstərmək
- F.5.1. Mövcud əl alətlərini və mexaniki alətləri işin tələblərinə uyğun olaraq seçmək;
- F.5.2. Dəzgahlar, qaldırıcı kranlar və alətlərin istifadəyə yararlı olmasını, təhlükəsizliyini yoxlamaq;
- F.5.3. Maşın və materialları yağlamaq, eləcə də kabellərdə təmirə ehtiyacın olmasını yoxlamaq;
- F.5.4. Yük əməliyyatı vaxtı bimslərin boltlarla yaxşı bağlanılmasına nəzarət etmək;
- F.5.5. Gəmi üzrə ballast tanklarını, şirin su tanklarını, onların ölçmə, hava borularını və yük yerləri ölçmə borularını, eləcə də göyörtələrdə klınketlərin əsas ötürücülərini manipulyasiya etmək;
- F.5.6. Qəza-xilasetmə və yanğınla mübarizə sistemlərini və onların avadanlıqlarının texniki istismarını və xilasedici vasitələrin istifadəyə hazır olmasını təmin etmək;
- F.5.7. Kiçik üzən vasitələrə texniki xidmət göstərmək və onları təmir etmək;
- F.5.8. Anbar traplarının texniki vəziyyətinə nəzarət etmək və bütöv nasazlıqlar barədə aidiyyəti şəxsi (şəxsləri) məlumatlandırmaq;
- F.5.9. Alətləri təhlükəsiz yerdə saxlamaq;
- F.5.10. Əl və ya mexaniki fırça alətlərindən istifadə etməklə xilasedici qayıqları, göyörtələri və gəmilərin üst konstruksiyalarını rəngləmək;
- F.5.11. Fövqəladə hallar zamanı xilasedici qayıqları endirmək və şəxsi heyətlə təchiz etmək.
- V.6. İş ərazisini təmizləmək:
- F.6.1. Göyörtəni və gəmi yerlərini səliqəyə salmaq;
- F.6.2. Şturman və sükan otaqlarının təmiz və qaydada olmasını, siqnal bayraqlarının və nişanlarının, əl lotları, əl duman şeypurunun lazımınca saxlanması və mühafizəsini təmin etmək;
- F.6.3. Gəmi prosedurlarına uyğun olaraq işin nəticəsi barədə məlumat vermək.
- V.7. Gəminin yaşaması uğrunda mübarizə və təhlükəsizlik qaydalarını yerinə yetirmək:
- F.7.1. Gəmidə daxilidavranış qaydalarına, əməyin təhlükəsizliyinə və gigiyenasına, təhlükəsizlik texnikası və yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına, gəmi sanitariyası və ətraf mühitin qorunması tələblərinə əməl etmək;
- F.7.2. Xilasetmə vasitələrindən və yanğına qarşı mübarizə vasitələrindən istifadə etmək;

- F.7.3. Müvafiq prosedur və qaydalara uyğun olaraq istehsalat sanitariyası və ətraf mühitin çirklənmədən qorunması işlərində iştirak etmək;
- F.7.4. Qayıqları endirmək, qaldırmaq və onlarda avar çəkmək;
- F.7.5. Zərərçəkənə ilk tibbi yardım göstərmək.

C.3. TƏLİM İLƏ BAĞLI XÜSUSİ MƏLUMAT

C.3.1. TƏLİMİN NÖVLƏRİ

Bu peşə üçün zəruri səriştələr aşağıda göstərilən təlim metodları vasitəsilə əldə edilə bilər:

Formal təlim

Tövsiyə olunan formal təlim	Uyğun gələn təlim növü	Qeydlər
Tam orta təhsil ²		
Texniki peşə təhsili və ya akkreditasiyadan keçmiş təlim müəssisəsində təlim	☒	<p>Matrosun təlimi Dənizçilərin hazırlanmasına, onlara diplom verilməsinə və növbə çəkməyə dair 1978-ci il tarixli Beynəlxalq Konvensiyaya uyğun həyata keçirilir. İlk təlim akkreditasiyadan keçmiş peşə məktəbləri və sertifikatlaşdırılmış müəssisələr tərəfindən təşkil olunur. Bu təlim praktikadan qazanılan geniş təcrübə ilə əlaqələndirilməlidir. Matros gəminin növü və təyinatından asılı olaraq kurslar keçməlidir.</p> <p>“Dənizçilərin hazırlanması, onlara diplom verilməsi və növbə çəkməyə dair” (DHDNÇ-78) Beynəlxalq Konvensiyanın, Beynəlxalq Əmək Təşkilatının tələblərinə uyğun olaraq əməyin mühafizəsini, fərdi mühafizəni və insan həyatının dənizdə qorunmasını, yangın və partlayışdan mühafizəni təmin edən fərdi və kollektiv qəza xilasetmə vasitələrindən istifadə üzrə təlimlər icbari xarakter daşıyır.</p> <p>Yuxarıda qeyd olunan təlimlər “Sürəti olmayan xilasedici qayıq, növbətçi qayıq və sallar üzrə mütəxəssis”, “Ro-Ro tipli sərnəşin gəmilərində işləmək üçün hazırlıq və kvalifikasiya”, “Tankerlərdə işləmək üçün tanışlıq kursu”, “Əmniyyətli idarəetmə</p>

²Ümumi orta təhsil ölkə vətəndaşları üçün icbari xarakter daşdığından cədvəldə əks olunmayıb.

		Beynəlxalq Kod”, “Bütün dənizçilər üçün təhlükəsizlik üzrə tanışlıq, ilkin hazırlıq və təlimat üzrə”, “Təhlükəsiz və zərərli yüklərin daşınması”, “Xilasedici qayıq və sallar üzrə mütəxəssis” və digər xüsusi hazırlıq kurslarında təlim keçməklə təmin olunur.
Orta ixtisas təhsili		
Ali təhsil		
Digər:		

Qeyri-formal və (və ya) informal təlim tələb olunan səriştələrin genişləndirilməsinə şərait yarada bilər.

Qeyri-formal təlim

Qeyri-formal təlimin ən yaxşı yolu iş yerində təlimatçı yanında öyrənməkdir.

İnformal təlim

İnformal təlim, ənənəvi olaraq, kütləvi informasiya vasitələri və sosial şəbəkələr vasitəsi ilə baş verir. O, tələb olunan nəzəri və təcrübi bilikləri verə bilər, lakin fərdi yoxlamadan başqa, digər qaydada müşahidə edilməsi demək olar ki, mümkün deyil və ölçülməsi çətindir.

C.3.2. TƏLİMİN İSTİQAMƏTİ

Normal ilkin təlim istiqaməti ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilkin peşə təhsili almaq və hər hansı su nəqliyyatı müəssisəsində təcrübə keçməkdir.

C.3.3. ƏVVƏLKİ TƏLİMİN TANINMASI³

Uyğun deyil.

---

³Azərbaycanda səriştələrin tanınması üçün qiymətləndirmə sistemi hazırda mövcud deyildir.